

Nr 59.

Av herrar **Hagård** och **Hagberg** i Malmö, om översyn av arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet m. m.

I anslutning till 1950 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, p. 48, hemställdes i två likalydande motioner, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning beträffande orsakerna till ökningen av utgifterna för de erkända arbetslöshetskassorna och i samband därmed stående frågor.

Motionärerna påpekade, att den påfallande ökningen av kostnaderna för bidrag till de erkända arbetslöshetskassorna i ett läge av exceptionellt hög sysselsättning gäve anledning till farhågor för utgiftspostens gestaltning vid verklig arbetslöshet. En i god tid företagen undersökning angående de närmare orsakerna till bidragskostnadernas ökning under senare år syntes dem angeläget. Speciellt borde viljan och förmågan hos kassorna att snabbt och smidigt avveckla utgående understöd vid uppkomsten av arbetsmöjlighet undersökas, med hänsyn dels till kostnaderna och dels till arbetsmarknadens behov av rörlighet.

I sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 2 framhölls såsom orsaker till de stegrade statsbidragsutgifterna, att de försäkrades antal oavbrutet stigit, att viss säsongarbetslöshet alltjämt rådde, särskilt inom byggnadsfacket, att arbetsförmedlingarna i första hand sökte anvisa arbete inom vederbörandes eget fack och först i andra hand företoge omplaceringar samt att viss förbättring av utgående understöd under senare år tillämpats. Utskottet avstyrkte motionerna, vilka icke heller föranledde någon riksdagens åtgärd.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, p. 51, hemställer departementschefen om ett anslag å 17 miljoner kronor till »Bidrag till erkända arbetslöshetskassor». Detta innebär en höjning med 4 miljoner kronor i förhållande till föregående års anslag. Som orsak till den brant uppåtgående kurva, som statsbidragen till de erkända arbetslöshetskassorna under de senaste åren visat och alltjämt visa, trots att det på arbetsmarknaden råder riklig tillgång på arbete och stor knapphet på arbetskraft, anger departementschefen, att antalet försäkrade ökats. Detta kan dock enligt vår uppfattning icke vara orsaken till de ökade kostnaderna, då ökningen av antalet försäkrade ingålunda står i paritet med ökningen av kostnaderna.

Antalet medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna har ökats från

ungefär 1 045 000 den 31 december 1948 till 1 068 000 den 30 juni 1950. I årets statsverksproposition beräknas antalet till i medeltal 1 100 000 under budgetåret 1951/52 — erinras må att det även i statsverkspropositionen 1950 beräknades till 1 100 000, då för budgetåret 1950/51. Samtidigt har anslaget till statsbidrag stigit från 6 900 000 kronor för budgetåret 1948/49 till 13 000 000 kronor för 1950/51. Arbetslöshetsprocenten har dessutom visat en viss nedgång. Räknat i genomsnitt för de tolv föregående månaderna utgjorde den 3,9 i juni 1950 mot 4,1 i juni 1949. Å andra sidan var antalet understödstagare per medlem 2,21 för första halvåret 1950 mot 1,97 under första halvåret 1949, alltså en märkbar ökning. Orsaken till detta ligger huvudsakligen i att byggnadsfackens kassor fått införa förmånligare regler för understödsrätt vid säsongarbetslöshet. Av det totala statsbidraget till samtliga kassor gick under 1949 61,3 % till byggnadsfackens fem kassor, vilkas medlemsantal endast motsvarade 15 % av det totala medlemsantalet.

Statsbidragets storlek inger även betänkligheter vid betraktandet av arbetslöshetskassornas fonder. Dessa ha nämligen under de senare åren vuxit med avsevärda belopp. Ett belopp av samma storlek som statsbidraget jämte en del av de till kassorna inbetalade avgifterna ha nämligen fonderats. Enbart från 1948 till 1949 stego fonderna med drygt 17 miljoner kronor och utgjorde vid 1949 års utgång omkring 140 miljoner kronor. Av vad som här anförts torde framgå, att redan de statsbidrag, som under tidigare år utbetalats till erkända arbetslöshetskassor, varit större än vad som behövts. Arbetslöshetskassorna skulle dessa sista år ha kunnat fullgöra sina åligganden gentemot de försäkrade även utan statsbidrag och utan att detta skulle behövt innebära att någon del av fonderna tillgripits.

Enligt vår uppfattning visar det förhållandet, att fonderna kunnat ökas så kraftigt, att statsbidraget utgår efter grunder, som ej äro tillfredsställande, i varje fall ej under förhållanden, som nu råda, då en mycket obetydlig arbetslöshet förefinnes och statskassan är hårt ansträngd. Åtgärder böra därför enligt vår mening skyndsamt vidtagas för att ändra bestämmelserna, så att en begränsning av statsbidragen kan åstadkommas. Medlemmarnas avgifter till kassorna böra t. ex. stiga i förhållande till penningvärdets fall, speciellt på de håll, där de nu äro onormalt låga. Denna ändring är på intet sätt omotiverad, då de av kassorna vid arbetslöshet utbetalade understöden höjts av samma anledning. I samband därmed synes man även böra taga upp frågan om gällande regler för understöd vid säsongarbetslöshet. Speciellt reglerna om karenstiden borde böra omarbetas och en förlängning av densamma tagas under övervägande. En sådan översyn anse vi nödvändig. Arbetsförmedlingarnas arbete med att placera de säsongarbetslösa torde kunna effektiviseras, så att ej en så onormalt stor del av arbetslöshetsunderstöden måste gå till dessa arbetarkategorier. De-

partementschefen har även fäst uppmärksamheten därpå och framhåller, att försäkringen icke är någon yrkesförsäkring och att arbetslös medlem av arbetslöshetskassan är skyldig att antaga varje erbjudet arbete under förutsättning att det är lämpligt.

Även departementschefen har vid föredragande av statsverkspropositionens femte huvudtitel, p. 51, ansett, att den hastiga kostnadsstegringen vid nuvarande arbetsmarknadsläge är ägnad att inge betänkligheter och har tillkännagivit sin avsikt att låta särskilda utredningsmän underkasta statsbidragsbestämmelserna en översyn. Emellertid har han sammankopplat översynen av denna fråga med en översyn av vissa detaljfrågor i socialvårdskommitténs förslag rörande arbetslöshetsförsäkringen ävensom med frågan om en utbyggnad av arbetslöshetsförsäkringen till att lämna skydd mot inkomstbortfall vid barnsbörd, vilket skulle innebära ett utbrytande av moderskapspenningen och moderskapsbidraget ur sjukförsäkringen.

En sådan sammanknytning anse vi ej böra ske. Vi anse i stället att översynen bör utvidgas till att omfatta arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet och att denna allsidiga översyn även bör gå in på tillsynen från det allmännas sida över kassorna, vilken för närvarande centralt sker genom arbetsförsäkringsdelegationen inom arbetsmarknadsstyrelsen. Denna delegation består av generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen, byråchefen för försäkringsbyrån jämte tre ledamöter, som utses av kassorna själva. Kassorna böra ej få ha majoritet i sitt eget tillsyningsorgan.

I varje kassastyrelse ingår blott en ledamot, som utses av den statliga chefsmyndigheten. Enligt vår uppfattning blir det inflytande denna kan utöva ej tillräckligt; det allmänna bör ha någon mera representant i kassornas styrelser.

Vid denna utredning bör dock enligt vår mening den del, som avser statsbidragsbestämmelserna, utbrytas och skyndsammast möjligt slutföras, så att förslag till nya bestämmelser för statsbidrags utgående till erkända arbetslöshetskassor kan föreläggas redan 1951 års riksdag. Dessa nya regler böra träda i kraft senast den 1 januari 1952. Besparingar synas härigenom kunna åstadkommas i en sådan omfattning, att åtminstone någon höjning av statens utgifter för arbetslöshetsförsäkringen icke behöver ifrågakomma.

Vi anse alltså, att anslaget till »Bidrag till erkända arbetslöshetskassor» för budgetåret 1951/52 bör kunna beräknas till samma belopp som under innevarande budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t med beaktande av vad i motionen anförts, måtte verkställa översyn av arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet, varvid dock översynen av statsbidragsbestämmelserna bör utföras så skyndsamt, att

förslag till nya bestämmelser kan föreläggas innevarande års riksdag, samt

att riksdagen må till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

Stockholm den 20 januari 1951.

Alarik Hagård.

Erik Hagberg,

Malmö.